

Leucopaxillus paradoxus

Stäppmusseron

Storsvampar, Basidiesvampar

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Starkt hotad (EN)
C2a(i)

Klass: *Agaricomycetes*, **Ordning:** *Agaricales*, **Familj:** *Tricholomataceae*, **Släkte:** *Leucopaxillus*, **Art:** *Leucopaxillus paradoxus* - stäppmusseron (Costantin & L. M. Dufour) Boursier **Synonymer:**

Kännetecken

Stäppmusseronen är en typisk representant för det musseronliknande släktet *Leucopaxillus*. Arterna skiljs från övriga musseronsläktingar på att ha sporer som blir tydligt amyloida med Melzers reagens samt ha mer eller mindre kraftig ornamentering i form av taggar. Makroskopiska karaktärer är svårare att beskriva men släktet har en speciell habitus; är köttiga, med oftast något nedlöpande lameller som är lätt löstagbara, relativt kraftig fot och ofta speciell doft eller smak. En mikroskopisk undersökning är dock nästan alltid nödvändig för att bli helt säker. *L. paradoxus* är en tämligen kraftig, helt igenom vit till något gulaktig musseronliknande svamp. Hatt är torr, matt, ibland uppsprickande i rutmönster, 3–8 cm bred och med längde inrullad, ofta svagt fårad kant. Lamellerna är tämligen tjocka, gulvita, lätt-kraftigt nedlöpande och ofta anastomoserande. Foten är likaså vit-gulvit och 30–60 x 5–15 mm. Smak och lukt beskrivs mycket olika: tydligt obehaglig, syrlig, ”sur disktrasa”, ”öststatstolett efter rengöring” etc. Sporererna är 6–8 x 4–5,5 µm, brett ellipsoida, tydligt vårtiga och amyloida. Dess närmaste släkting är barrmusseron *L. cerealis* som framför allt skiljer sig genom mindre storlek, tunnare lameller som inte är lika tydligt nedlöpande eller gaffelgrenade samt annorlunda ekologi. Mikroskopiskt tycks skillnaderna små men *L. cerealis* har något mindre sporer, annorlunda sporform och saknar ibland de tydliga cheilocystider som är mer eller mindre framträdande hos *L. paradoxus*.

Utbredning och status

I Sverige är arten mycket sällsynt och känd från ett fåtal lokaler i Skåne (gammalt fynd avseende varieteten *cutefractus*) samt på Öland och möjligen även från Gotland. De tre kända aktuella lokaler ligger alla på Öland (2005). Det skattade maximala antal lokaler Sverige i storleksordningen 30–40. Åtminstone på Öland avser en av lokalerna varieteten *cutefractus*. Livsförutsättningarna för stäppmusseronen har bedömts minska då arten är beroende av kontinuerligt bete på de lokaler där den växer. Omfattningen är dock svår att bedöma eftersom dyntrattskivling, *L. cutefractus*, innefattas i bedömningen. I övriga nordiska länder är arten inte känd. Dess världsutbredning är på grund av taxonomiska oklarheter svår att känna till. Samma eller liknande taxa finns bl.a. i Nordamerika samt i de tempererade delarna av Europa och den är känd från Tyskland, Holland, Belgien, Storbritannien, Schweiz och Österrike. Den har stora luckor i utbredningen, är rödlistad i flera länder och överallt ansedd som sällsynt. Först i Ungern blir arten någorlunda allmän där den främst växer i torra, stäppartade skogar av *Robinia*, *Populus* och *Pinus*.

Ekologi

Stäppmusseronen är en nedbrytare i förnamattor under löv- och barrträd i rika blandskogar. Den tycks vara beroende av kalkrik eller åtminstone högproduktiva skogar och anträffas aldrig i mera triviala skogstyper. Den variant som beskrivits som *Leucopaxillus paradoxus* var. *cutefractus* har en helt annan ekologi och växer på kalkrik sand i strandnära gräshedder tillsammans med timjan och andra örter. Som regel uppträder fruktkroppar bara på någon enstaka till ett par ställen på varje lokal. Varje plats rymmer troligtvis en genetiskt unik svampindivid (genet) som kan fragmenteras till flera frilevande men genetiskt identiska mycel (rameter, motsvarar IUCN:s definition av individ). Fruktkropparna är kortlivade, men markmycelet kan ha lång livslängd, flera decennier, eller mer.

Hot

Artens val av habitat gör att dess växtplatser är mycket utsatta för negativa förändringar i markanvändning. Dess skogliga miljöer kan hotas av avverkning medan sandiga betesmarker har minskat stort i omfattning tack vare exploateringar, upphörd hävd, igenväxning, plantering av skog m.m.

Åtgärder

Kalkrika, löv- och blandskogar av högproduktiv typ måste avsättas som nyckelbiotoper eller skyddas på annat sätt för att en lång rad hotade och sällsynta svampar, bl a stäppmusseron, skall fortleva i landet. Dess varietet *cutefractus* enda nuvarande nordiska växtplats i Högby socken på norra Öland saknar trots rikedom på ovanliga och hotade arter formellt skydd!

Övrigt

Stäppmusseron har under lång tid varit ett svårbegripligt taxon med trasslig nomenklatur. Komplexet har vidsträckt utbredning i såväl gamla som nya världen och det är osäkert huruvida det rör sig om flera olika "kryptiska" arter eller en enda, variabel art. Pågående DNA-undersökningar kan förhoppningsvis klarlägga taxonomi och huruvida var. *cutefractus* visar avvikande genetik från huvudtypen. Den detaljerade utbredningen är tack vare sammanblandningen inte känd i detalj och alla fynd bör beläggas. Utländska namn – FI: kermavalmuska.

Litteratur

Hansen & Knudsen (ed.). 1992. Nordic macromycetes, Vol. 2. Copenhagen.
Jeppson, M., Knutsson, T. & Nitare, J. 1996. Dynmusseron, *Leucopaxillus cutefractus*, funnen i Sverige. Jordstjärnan 17(2): 20–25.

Författare

Tommy Knutsson 2005.